

Geke van Vliet
En regen viel op de aarde
 ('And rain fell on the earth')
De kerk en klimaatverandering in Amsterdam

Datum

Masterscriptie januari 2021

Universiteit

Onderzoeksmaster Theologie en
 Religiewetenschappen
 Faculteit Religie en Theologie
 Vrije Universiteit Amsterdam

Begeleiders

Jan Jorrit Hasselaar
 Johan Roeland

Kerk en klimaat in Amsterdam

In november 2019 organiseerde de Faculteit Religie en Theologie (FRT) van de Vrije Universiteit Amsterdam een symposium 'Water in Times of Climate Change'. Dit Watersymposium vormde een plek voor interdisciplinaire ontmoetingen om bruggen te kunnen slaan tussen verschillende partijen die zich bezighouden met klimaatverandering (FRT ca. 2019).

Naar aanleiding van dit symposium toonde een van de deelnemende organisaties, Rainproof Amsterdam, zich geïnteresseerd in de betrokkenheid van religieuze organisaties bij duurzaamheid in Amsterdam. Als netwerk van Waternet probeert Rainproof de stad aan te passen aan het veranderende klimaat (Amsterdam Rainproof z.j.). Hoewel het netwerk groeit, is er geen zicht op de betrokkenheid van religieuze organisaties bij de klimaataanpak in Amsterdam. Rainproof bleek nieuwsgierig hiernaar, wat de aanleiding vormde voor het huidige onderzoek.

Deze thesis bespreekt daarom hoe kerken die zijn aangesloten bij de christelijke organisatie GroeneKerken zich positioneren in het veld van klimaatactie en duurzaamheid in Amsterdam.

Om een antwoord te krijgen op deze vraag, zijn twee verschillende methoden gebruikt. Allereerst is er een literatuurstudie gedaan, waarbij zowel literatuur die is aangeraden door GroeneKerken (<https://toolkit.groenekerken.nl>)

als academische literatuur onder de loep is genomen. Vervolgens zijn er zeven gemeenteleden van twee Groene Kerken in Amsterdam geïnterviewd. De resultaten van deze methodes zijn gecombineerd om een overzicht te krijgen van de christelijke betrokkenheid bij het klimaatvraagstuk. Hieronder wordt het onderzoek kort toegelicht door enkele punten uit de academische literatuurstudie te benoemen.

Ecologisch handelen volgens de Bijbel

De invloed van mensen op klimaatverandering gaat niet langer ongezien voorbij. Een deel van de menselijke invloed lijkt voort te komen uit een antropocentrische wereldbeeld (Mommers 2019, 21-28). Deels is deze houding te verklaren vanuit een christelijke achtergrond. Immers, het verhaal in Genesis wordt doorgaans zo geïnterpreteerd dat God de mens aanstelt als heerser over de aarde (White 1967).

Tegelijkertijd stellen veel ecotheologen dat er wel degelijk een milieuvriendelijke interpretatie van de Bijbel mogelijk is. Juist de Bijbel staat vol met wetten en regels die niet alleen op de mens, maar op de hele aarde slaan, zoals bijvoorbeeld de instelling van het jubel- en sabbatsjaar (Radford-Ruether 2011, 356-360; Van Montfoort 2019, 116). Volgens ecotheologen begon het christendom juist vanuit het idee dat de mens geen aparte positie krijgt, maar dat die onderdeel is van de grotere schepping. In de christelijke traditie dreven de mens en de rest van de schepping vervolgens steeds verder uit elkaar. Het zal tijd en moeite kosten om die relatie te herstellen, maar christenen moeten de hoop op vernieuwing niet laten varen (McFague 2000, 29-31).

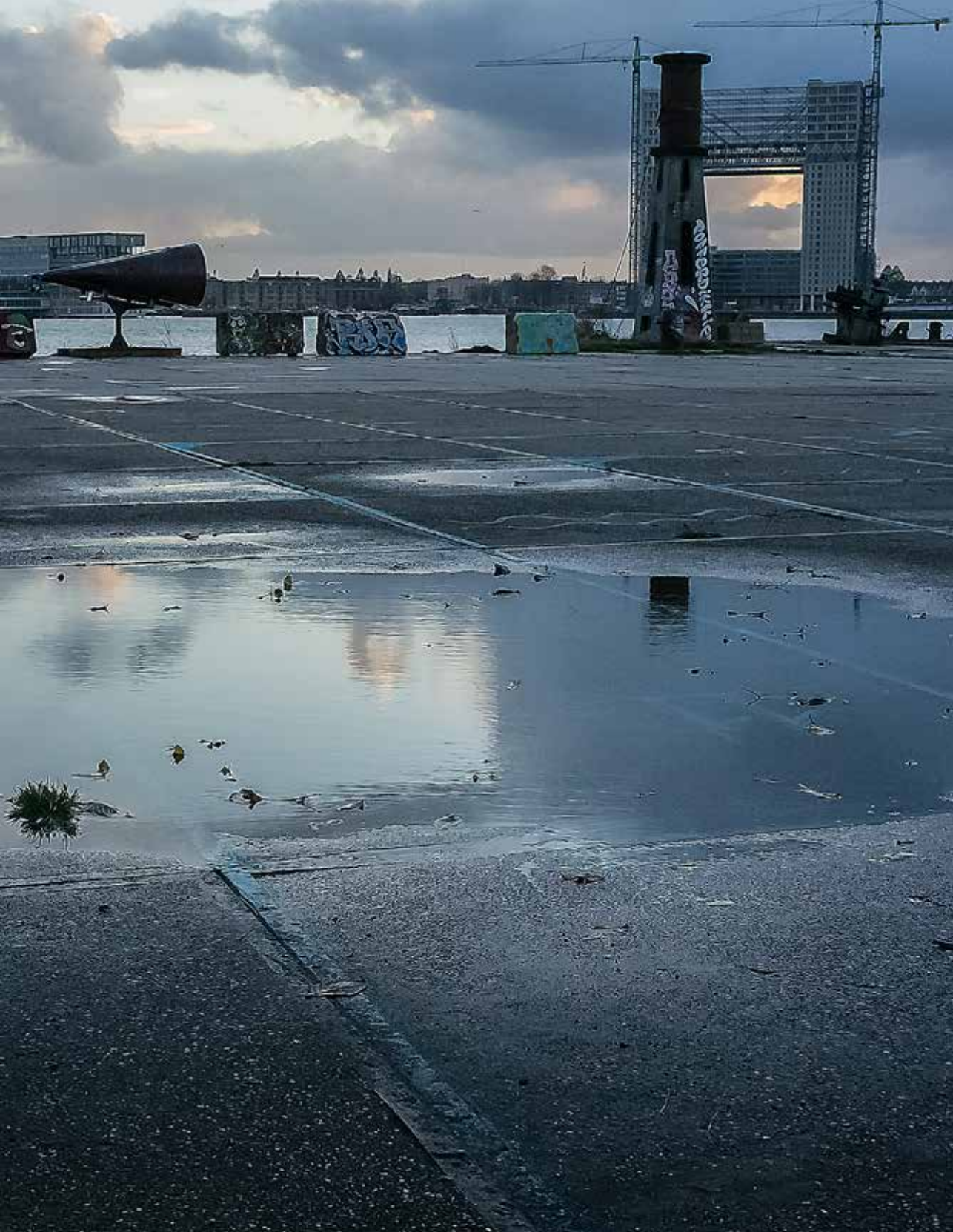
Moltmann (1993, 15-16) stelt namelijk dat God ons uiteindelijk een nieuwe aarde heeft beloofd. Het is die hoop op een nieuwe aarde die christenen zou moeten bewegen om zich in te zetten voor klimaatacties. Zolang mensen niet weten of ze klimaatverandering overleven, zouden ze in elk geval die hoop moeten koesteren. Ze moeten aan de slag om hoop om te zetten in daadkracht (Moltmann 2019, 8).

GroeneKerken is een initiatief dat hier wellicht aan bij kan dragen. De organisatie bestaat uit een netwerk van kerken dat zich bezighoudt met verduurzaming en vergroening. Naast grotendeels praktische adviezen voor kerken, verstrekken ze ook informatie over inspiratie en bewustwording. Alles vanuit het idee dat kerken betrokken moeten zijn bij de toekomst van de aarde.

Ervaringen van Groene Kerken in Amsterdam

De literatuurstudie laat zien dat GroeneKerken bestaande theologische en bijbelse noties gebruikt om de christelijke visie op duurzaamheid uit te leggen. De academische literatuur daagt deze noties uit. Academici proberen om juist een nieuw begrip van duurzaam christendom te kunnen creëren. Daarnaast toont de literatuur aan dat er een discrepantie bestaat tussen contemplatie en actie rondom duurzaamheid. Enerzijds laten mensen zich graag informeren om een beter begrip van de situatie te krijgen, anderzijds vindt men het belangrijk om tot actie over te gaan. Een goede balans tussen zowel actie als contemplatie is noodzakelijk om het tij

Amsterdam Noord >

te doen keren. Ook de geïnterviewden vinden deze balans moeilijk. Ze vinden dat de tijd voor bewustwording achter ons ligt, maar geven ook aan dat bewustwording de kans van slagen van acties vergroot.

Hoe die acties eruitzien verschilt bij de twee Groene Kerken in het onderzoek. De ene kerk wil vooral investeren in grootschalige acties, waarbij verschillende kerken samenwerken en waarbij wordt nagedacht over de langetermijn-invloed. De andere kerk is op kleinere schaal bezig en denkt bij acties aan het scheiden van afval en het gebruiken van Fair Trade-producten.

De respondenten geven aan het moeilijk te vinden om motivatie op te brengen om grotere acties te organiseren. Dit wordt bovendien bemoeilijkt doordat het kleine groepjes zijn die de kar trekken. Hoewel ze soms grote groepen op de been weten te brengen, zoals bij de klimaatdemonstratie in 2019, blijft echte betrokkenheid vanuit de kerk uit.

De kerken staan daarnaast op verschillende plekken in het proces van verduurzaming. In de ene kerk hebben ze al een heel proces van bewustwording achter de rug. Daar is al jaren een klimaatgroep die informatieavonden organiseert en zich bezighoudt met de vraag waarom juist kerkelijke betrokkenheid belangrijk is. In de andere kerk is dit nog niet uitgekristalliseerd. Een van de respondenten daar geeft aan dat zijn geloof zijn betrokkenheid bij het klimaat niet beïnvloedt. Hij vindt duurzaamheid nou eenmaal belangrijk. Deze kerk wordt bovendien bedreigd door vergrijzing, waardoor

het moeilijk is mensen bereid te vinden om zich te verdiepen in bewustwording en om grote acties op te zetten. Het is vooral van belang dat er in kleine kring duurzaam wordt gehandeld.

Beide kerken vinden het moeilijk om expliciet te maken wat hun bijdrage zou kunnen zijn aan een netwerk zoals Rainproof. Een van de respondenten gaf aan dat kerken bruggen kunnen slaan tussen Rainproof enerzijds en mensen die anders niet bereikt worden anderzijds. Kerken moeten gehoord worden, vinden de respondenten. Tegelijkertijd realiseren de respondenten zich dat hun stem in de publieke arena marginaal is.

Het is daarom van belang om te ontdekken waar de kracht van de kerkelijke gemeenschap zich bevindt. Zo geeft een van de respondenten aan dat kerken, juist doordat ze kleiner worden, steeds beter worden in teamwork en daadkracht. Hier liggen volgens hem kansen voor kerken in een groter netwerk zoals Rainproof. Een andere respondent geeft aan dat kerken ruimte kunnen bieden om te reflecteren op zaken die te maken hebben met klimaatactie, zowel vanuit spiritueel als vanuit ethisch oogpunt.

Het belang van samenwerking

In conclusie kan gesteld worden dat kerken een specifieke visie op klimaatactie hebben, zeker als het aankomt op ethische zaken. Tegelijkertijd is er de realisatie dat kerken vergrijzen en teruglopen. Hierdoor wordt het moeilijker om een relevante bijdrage te leveren aan het maatschappelijk debat.

Toch blijven veel gemeenteleden vooral hoop-

vol, waarin ze lijken aan te sluiten bij Moltmanns visie dat het juist waardevol is om je te blijven inzetten voor een toekomst, omdat die toekomst nog niet vastligt.

Kerken moeten hun onderscheidende stem leren vinden, om zo door middel van daadkracht en samenwerking hun bijdrage te kunnen leveren. De geschiedenis die het christendom kent met betrekking tot ethiek komt zowel in de literatuur als uit de interviews naar voren. Aangezien klimaatvraagstukken vaak ethische dilemma's met zich meebrengen, zou dit een *unique selling point* kunnen zijn van christenen. Het christendom brengt een veelvoud aan ervaring mee om zich te buigen over ethische vraagstukken. Daarbij moet men niet vergeten dat juist de huidige antropocentrische houding deels uit diezelfde ervaring voortkomt.

De combinatie van ethische en spirituele inspiratie met klimaatacties vormt uiteindelijk een stevige basis om echte verandering te bewerkstelligen. Gemeenteleden zouden hierbij graag gebruikmaken van al bestaande initiatieven, zodat ze niet in hun eentje de kar hoeven te trekken. Enerzijds kunnen kerken dus hun ethische en spirituele waarde aan Rainproof overdragen, anderzijds zouden ze graag opgaan in het netwerk, zodat hun acties en initiatieven meer draagkracht krijgen.

Literatuur

- Amsterdam Rainproof (z.j.). Making the city rainproof together. Geraadpleegd op 14 mei 2021, <https://www.rainproof.nl/sites/default/files/rainproof-magazine-engels.pdf>
- Faculteit der Religie en Theologie VU Amsterdam (ca. 2019). Symposium 'Water in Times of Climate Change'. Geraadpleegd op 14 mei 2021, <https://frt.vu.nl/en/research/institutes-and-centres/Amsterdam-Centre-for-Religion-and-Sustainable-Development/watersymposium/index.aspx>.
- Groene Kerken (z.j.). Geloof & inspiratie, verdiep je in groene theologie. Geraadpleegd op 16 mei 2021, <https://toolkit.groenekerken.nl/toolkit/inspiratie-vanuit-bijbel-en-traditie/verdiep-je-in-groene-theologie/>.
- McFague, S. (2000). An ecological Christology: Does Christianity have it? In: D.T. Hessel, R. Radford-Ruether (red.), *Christianity and ecology: Seeking the well-being of earth and humans*, (pp. 29-45). Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Moltmann, J. (1993). *Theology of hope: On the ground and the implications of a Christian eschatology*. Minneapolis, MN: Fortress Press.
- Moltmann, J. (2019). *The spirit of hope: Theology for a world in peril*. Louisville, KY: Westminster John Knox Press, 2019.
- Mommers, J. (2019). *Hoe gaan we dit uitleggen? Onze toekomst op een steeds warmere aarde*. Amsterdam: De Correspondent.
- Montfoort, T. van (2019). *Groene theologie*. Middelburg: Skandalon.
- Radford-Ruether, R. (2011). Ecology and theology: Ecojustice at the center of the church's mission. *Interpretation* 65, nr. 4, 354-63.
- White Jr., L. (1967). The historical roots of our ecological crisis. *Science* 155, nr. 3767, 1203-1207.

Geke (C.M.) van Vliet MA studeert aan het Doopsgezind Seminarium en is werkzaam als tienerwerker in de Oude Kerk in Amsterdam.
E vanvliet.cm@gmail.com

